

שיחת מו"ר ראש הישיבה
הרה"ג הרב יעקב שפירא שליט"א
יום העצמאות
שנה שתיים-עשרה תשפ"א

מי שידוע להתבונן ולהתחבר. רק עם חכם ונבון ידוע להתבונן חסדי ה'.

קידוש השם כללי

הרמב"ם כותב בתחילת הל' יסודי התורה (פ"ה ה"א) "כל בית ישראל מצווים על קידוש השם". בספר אור גדול של הגדול ממינסק מובאת שאלה, למה יש נוסח כזה של "כל ישראל מצווים" במצות קידוש השם ולא בשום מצוה אחרת? משמע מכאן שהנושא של קידוש השם הוא לא פרט באיזו מצווה, אם קידוש השם מתבטא - זה בכל בית ישראל. הגמרא (יומא פו) אומרת שרבי יוחנן אמר שאם מישהו יראה אותו הולך ארבע אמות בלי תפילין זה יהיה חילול השם, זה אמנם חילול השם פרטי, אבל יש מושג של קידוש השם כללי. על זה אומר הרמב"ם שיש מושגים בקידוש השם שזה לא רק בר שנעשה ברוב עם אלא זו מהות אחרת לגמרי. הרצ"ה היה מגיע ביום העצמאות גם לסעודת מצווה ביום ולא רק בלילה. פעם אחת אחד התלמידים דרש בהתלהבות למה דווקא הדור שלנו הוא זה שזכה וכו'. כידוע הרצ"ה היה מדבר אחרון באירועים, כדי שהוא יוכל להגיב אם מישהו הנואמים אמר משהו שצריך להגיב עליו. אני זוכר שפעם אחת הרצ"ה חרג ממנהגו. זה היה מקרה של ת"ח שהיה קרוב לרצ"ה ואמר דברים שלא מתאימים לבית המדרש הזה, הרצ"ה קם מיד ואמר בניגון את המשפט "ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבונים תסתתר" (ישעיה כט, יד). אבל באותו מקרה של אותו בחור הרצ"ה אמר איזה מין שאלות שואלים פה. התורה אומרת במפורש: "לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' אלוהיך מורישם מפניך" (דברים ט, ה). הרצ"ה קרא לזה התחדשות הבריא, "גדול יום קיבוץ גלויות כיום שנראו בו שמים וארץ" (פסחים פח), צריך לדעת איך להתבונן חסדי ה'. אומר הרמב"ם, כל בית ישראל מצווים על קידוש השם. השמחה שלהם על זה מלבד מה שכתוב "נגילה ונשמחה בך" (שה"ש א, ד), ומלבד מה שאנחנו זוכים לקיים מצוות התלויות בארץ, כמו שהגמרא אומרת (כתובות קיב) שזה דוכתא שמשא ואהרן לא זכו להיכנס אליו. לקיים את מצות העשה לדברי הרמב"ם שיושבים בארץ ושולטים בה גם בלי הערבים.

והתגדלתי והתקדשתי

אני זוכר שהרצ"ה אמר פעם באחת השיחות, והוא אמר את זה בהנאה גדולה, שהדגל של מדינת ישראל מתנוסס בוותיקן ימ"ש. זה האנטי הכי גדול נגד כל ההטפות שלהם בכל היסטוריה. נכון שיש עליות ויש מורדות. כתוב שהגואל נגלה ונכסה. כותב הרב שאין הכוונה שבזמן שהוא נכסה הוא לא פועל. זה כמו שפורסים מסך בבמה, הקהל לא רואה מה קורה אבל הכל ממשיך להתקדם, על זה אנחנו מתפללים: "ועינינו תראינה מלכותך". אבל "האנכי אשכיר ולא אוליד אמר ה'" (ישעיה סו, ט), לא ייתכן שהקב"ה לא יגמור תהליך.

ויתבוננו חסדי ה'

ברשות הרמ"ם, אלה אשר אתנו פה היום ואלה אשר איננו אתנו היום. כתוב בפסוק "יום ליום יביע אומר" (תהילים יט, ג). כל שנה וכל זמן צריך שנברר לעצמנו איזו עבודת ה' נכונה ומתאימה לזמן הזה. לזמן הזה הכוונה לשנה הזאת, לחודש אייר, שום דבר לא בא במקרה. לדעת ר"ת בתוס' בסנהדרין, ה' אייר זה הזמן שבו ב"ד הגדול יכול לקבוע מתי יחול חג השבועות בחודש סיון. זה כתוב בתוס' בשם ר"ת. והיות ואני ב"ה זכיתי כבר הרבה שנים להיות בסעודות המצווה והחגיגות בליל יום העצמאות בישיבה, גם בבית הרב וגם כאן, השאלות השתנו מהתקופה שהיינו בבית הרב, אבל תמיד היו שאלות. והדבר המשותף שהיה לכל הדיבורים והדבורים שהיו שם, זה שיש להתעמק (כל אחד לפום דרגה דיליה) במשמעות הפרק (תהילים קז) שאומרים לפני תמיד ערבית, מהפסוק "יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר", ועד "מי חכם וישמור אלה ויתבוננו חסדי ה'". אבי מורי זצ"ל כל שנה היה פותח באותה שאלה על הפסוק הזה, למה הפסוק מתחיל בלשון יחיד ומסיים בלשון רבים? והוא היה עונה שלפעמים ע"י חכם אחד שרואה מה עתיד להיות, הוא מרומם את כל הרבים להתבונן בחסדי ה'. ובשעתו לפני עשרות שנים הכל היה הרבה יותר קטן. אבל תמיד הייתה משמעות לפסוק הזה. הפסוק שמדבר על אחד שגורם לציבור גדול מאוד להתבונן בחסדי ה'. ותמיד הוא הוסיף והביא את דברי האב"ע לפסוק הזה בשם הרב רבי משה, "ויתבוננו - חסדי ה'", כלומר עצם היכולת להתבונן במה שעובר עלינו זה חסד מהקב"ה. הרי בפרק עצמו כתוב "יאמרו גאולי ה'", אלה שנגאלים. רוב הפרק עוסק בארבעה שצריכים להודות שעדיין נמצאים בתהליך של עליות ומורדות. יאמרו גאולי ה', גם אחרי שמגיעים לאיזה חוף מבטחים, גם אחרי שאנחנו נמצאים בתהליך שמרגישים שיש לא רק עקבתא דמשיחא ולא רק איזו אתחלתא דגאולה, אלא הרבה יותר מכך. יש כאלה שלפעמים רואים שכשפתאום יש איזו הסתרה או איזה תופעה לא צפויה, נראה להם שיש איזו טעות בחשיבה. על זה כותב תלמיד הרא"ש, מהראשונים, שעל זה בא הפרק - יאמרו גאולי ה', אלה שכבר נגאלו, והם יודעים שגם אח"כ יש עליות ומורדות. ועל זה בא הפסוק בסוף "מי חכם וישמור אלה, ויתבוננו חסדי ה'". עמ"י הוא עם חכם, לעמ"י יש את היכולת, איזהו חכם, הרואה את הנולד. אומר החת"ס במסכת נדרים, הנולד זה בלשון עבר ובלשון עתיד. החכם יודע ללמוד מה שהיה על מה שיהיה. אחרית כראשית. ללמוד מה שהיה ביצ"מ למה שיהיה בהמשך. "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מכה ז, טו), גם שם היו עליות ומורדות ועמ"י התלונן, אבל התהליך לא נפסק. היה שם עמוד ענן ועמוד אש, ולא תמיד זה הולך ביחד. ועל זה אומר דוד המלך, מי חכם וישמור אלה,

העולם אומר, אין קמצנות בשמים. כשהקב"ה נותן, אז הנותן מתנה נותן בעין יפה. אז קידוש השם הגדול הזה, בפרט בדבר שב"ה המציאות מוכיחה. בלעם הרי ביקש שלא תימשך מלכות ישראל. אז שתהיה להם איזו מלכות למחצה לשליש ולרביע, אבל כשה מתרבה וממשיך, ההפך ממה שבלעם רצה, זה קידוש השם עצום. כשהנביא יחזקאל מדבר על חילול השם שעמ"י יהיה בגלות לשון הפסוק היא "עם ה' אלה ומאצרו יצאו" (יחזקאל לו, כ). לא רק שהם בגלות ושם הם עושים דברים לא טובים, אלא עצם המציאות שעמ"י גלה מא"י, במקומו הטבעי זה חילול השם. ולכן הנביא אומר אח"כ שעמ"י יחזור לארצו "והתגדלתי והתקדשתי" וכו' (שם לח, כג), זה יהיה קידוש השם.

ארצות החיים

בהפסוק פרשת פרה קוראים את הפסוקים האלה בספר יחזקאל. התפקיד של פרה אדומה הוא לטהר מטומאת המוות, וא"י היא ארץ החיים. "אתהלך לפני ה' בארצות החיים" (תהילים קטז, ט), כתוב בחז"ל באחד הפירושים שהכוונה היא לא"י, היא ארץ החיים. אז קידוש השם הוא לבוא לארץ החיים, ועל זה אנחנו מודים לקב"ה. דוד המלך אומר "לא אמות, כי אחיה" (שם קיח, ז), לכאורה זו כפילות? אלא שיש אדם שממשיך להתקיים, שהוא לא מת, ויש אדם חי, כמו שאומרים בברכת החודש, חיים שיש בהם וכו'. ראיתי פעם באברבנאל, למה פרשת פרה אדומה, פרשת חוקת, נאמרה אחרי סוף ארבעים שנה בכניסה לארץ? בכל שאר הציונים זה נאמר הרבה קודם. נכון שעיקר הקיום הוא בא"י, ובחז"ל זה "הציבי לך ציונים" (ירמיה לא, כ), אבל הם נאמרו קודם לכן, ומדוע פרשת פרה נאמרה רק בכניסה לארץ? אלא שא"י היא ארץ החיים, זה המקום הטבעי של הטהרה מטומאת מת.

בי מלכים ימלוכו

על הפסוק "בי מלכים ימלוכו" (משלי ח, טו) חז"ל אומרים "מאן מלכי – רבנן" (גיטין סב). כשמדברים על מלכות ישראל, ואני לא נכנס לדיון ההלכתי האם יש היום מלך או לא. "בימים ההם אין מלך בישראל" (שופטים יז, ו), אומר האב"ע בשם ריה"ל, הכוונה שלא הייתה תורה. "בי מלכים ימלוכו" – ככל שיש יותר ריבוי של תורה, זה משפיע במציאות שתתגלה יותר ויותר מלכות של תורה בכל מקום, ובפרט פה. כתוב בשם רע"א, "והיית משוגע ממראה עיניך" (דברים כח, לד) – לפעמים זה "עיני העדה" (במדבר טו, כד), שאתה רואה מי מנסה להוביל אותך, זה משגע אותך. בלי לקטרג חלילה. מעוותים מושגים, עובדות, אפילו "לשם שמים" מקבל מובן של "השמים כסאי" (ישעיה סו, א), קוראים לזה לשם שמים. אך ככל שתהיה יותר תורה, ככל שיש יותר בי מלכים ימלוכו, זה יתקן את המלכות.

תן כבוד לעמך

הגמרא בחגיגה (ה) אומרת "אמר ר' שמואל בר אינאי משמיה דרב מקום יש לו להקדוש ברוך הוא ששם בוכה ומסתרים שמו. מאי מפני גוה, אמר ר' שמואל בר יצחק מפני גאוותן של ישראל שנטלה מהם ונתנה לאומות העולם". על איזו גאוות ישראל מדובר? בפשטות הכוונה למלכות ישראל שנטלה. אע"פ שהגאווה היא משהו שלילי. "וענויים ירשו ארץ" (תהילים לו, יא), אומר הרב במידות ראי"ה שמידת הענווה מחברת אותנו לא"י. ובכל זאת יש מקומות שיש צורך במידת גאווה, כשזו גאווה לאומית. בימים נוראים אומרים "ובכן תן כבוד ה' לעמך", לא שהקב"ה יכבד אותנו, אלא מבקשים שיהיה לנו כבוד עצמי במי שאנחנו. וכך ודאי שהמלכות, מלכות בית דוד, תתגלה יותר מהר ותצמח מהר יותר. "ויהי שם לגוי גדול עצום ורב" (דברים כו, ה), על המילה 'ורב' מביאים את הפסוק

מיחזקאל (יחזקאל טז, ז) "רבה כצמח השדה נתתיך". מה קשה בפסוק "ורב" שצריך להביא אגב זה את הפסוק מיחזקאל לפרש אותו? הפשט הוא, כדי שלא נפרש שהכוונה על ריבוי כמות, שריבוי כמותי כבר כלול בגוי גדול, לכן מביאים את הפסוק "רבה כצמח השדה נתתיך" – ללמדנו שזה ריבוי איכותי. חז"ל אומרים (ב"ר י, ו) שאין לך כל עשב ועשב שאין לו מלאך שאומר לו גדל. לכן מסדר ההגדה לימד אותנו שהכוונה שהיה לנו ריבוי איכותי, שעמ"י עושה את תפקידו. כמדומני שהרב כותב באורות התורה שלכן דווקא הת"ח שבא"י שהם בגלל מידת הענווה שבהם, לפעמים יש דברים שהם נמנעים מלעשותם. על זה הרב זצ"ל אומר שגם על זה כתוב שהקב"ה בוכה על גאוות ישראל שנטלה מהם. צריך לפעול יותר לחיזוק התורה.

אור חדש על ציון תאיר

על שלושה דברים כתוב בחז"ל (תבוא שלישית, ביתרו יג, י) שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים. על תורה, יציאת מצרים וא"י. מה הפשט שיהיו בעיניך כחדשים? נכון שהצעירים, יהי חלקי עמהם, נולדו למציאות מסוימת, זה כמו שתצטרכו להסביר עוד כמה שנים לדור אח"כ מה זה המסכות שעטיתם. מי שנולד למציאות מסוימת יכול להבין את מי שזוכר את המציאות הקודמת? מי שלא היה שותף בגידול של הילד שלו והוא פוגש אותו לאחר שנים רבות, זה אותו דבר? לכאורה זה לא אותו דבר, אז למה חז"ל מתכוונים שבכל יום יהיו בעיניך כחדשים? מה משמעות ההתחדשות? רש"י כותב (בראשית א, א) שלא היה צריך להתחיל את התורה אלא ב"החודש הזה לכם" (שמות יב, ב). אין הכוונה שבמקום בראשית יבוא משהו אחר, אלא כמו שהבאתי מהרצ"ה, זו התחדשות הבריאה. אל תתייחס שהעולם נברא אי אז בבראשית וזהו. העולם נברא אח"כ עוד פעם. מתי? ביציאת מצרים. "וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה" (סנהדרין מב). זו לא סתם התחדשות. חז"ל באים לומר שאל תחשוב שמה שהיה אתמול יהיה גם היום ומחר באופן טבעי, הכל מתחדש. "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", כל הזמן הקב"ה מחדש את מעשה בראשית. הרב זצ"ל אומר שבברכה לפני ק"ש אומרים "אור חדש על ציון תאיר", בעצם כל התארים הקודמים, הכל מביא לאור חדש על ציון תאיר. על זה אומר רש"י שלא היה צריך להתחיל את התורה אלא בהחודש הזה לכם. כי יציאת מצרים זו בריאה חדשה, זה אל סתם אירוע שקרה באיזה פרק זמן. בנוסח ספרד בקדושה אומרים "הן גאלתי אתכם אחרית כראשית", זה יהיה כמו התחלה חדשה. ר' חיים מוולח'ין כותב שעל מה שנאמר "ועינינו תראינה מלכותך", זה כמו נעשה ונשמע, המושגים יהיו כמו ההתחדשות הגדולה שהייתה במתן תורה. ועל זה אומרים, הן גאלתי אתכם אחרית כראשית.

ותחזינה עינינו

בעז"ה שהקב"ה יזכה את כולנו להתנשא ולהתרומם מעל כל הדברים שנראים לנו בתקופה הזאת כמסכים, משהו שגורם לנו איזו חציצה. שלא יהיה בתקופה שלנו הפסוק "והיית משוגע ממראה עיניך". מלכות ה' תתגלה כמו שהיא, זה תלוי רבות בלומדי התורה, בי מלכים ימלוכו. הקב"ה מחכה לתורה שלנו, בפרט לתורה שזוכים ללמוד בא"י. זו תורה עם כלי קיבול, ההבנה היא אחרת. בעז"ה שהקב"ה יזכה את כולנו לקיום הבקשה שלנו בכל יום "ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים". הרב הנזיר אמר פעם לבנו הרב שאר-ישוב, שהדגש הוא על תחילת המשפט "ותחזינה עינינו". האדם יראה את זה בעיניים שלו, שזה יהיה דבר מוחשי לעינינו. ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים בקרוב.